

מסורת הש"ס

א) גיטין כח. מה. לעיל נג:
ב)ק"ט סט: ביצה א"ג:
ג) תמורה ג, א [שם ע"ש],
ד) [לעיל יב, וס"ג], ט ע"ו
ה) סנהדרין מ, תמורה כח:
ו) חולין כג, י"ג אחרת היה לפני רש"י ופ"ל בדריה הוא י"ק,
ז) [למן נח. מנחות ו. תמורה כט. חולין קל"ז, ט] י"ל כלל'אס י"ק,
ט) ונער היטב מוס' חולין קל"ז ד"ס פרט',
י) נחמלין כג. ד"ה כ"ן,
י"א) נ"ד"ה י' פליגי],

תורה אור השלם

- שור או כשב או עז בו יקלד וקנה שבעת ימים תחת אמו ומיום השמיני וקלאה קרצה לקרבו אשה לך; ויקרא כב כז
- ובל מעשר בקר וצאן כל אשר יעבר תחת השבט השמיני יקנה קשר לך; ויקרא כז כ"ב
- ומיד כן נבר אל חקירבו את לרם אלהיכם מבל אלה בי משקתם ביום מום גם לא ירצו כלם;
- וקרא אלהים את תאריך ודגה נשקתה בי השחית כל בשר את דרכו על הארץ; בראשית ו' י
- מן תשחית ועשים לבם פסל תמונת כל פסל תבנית ובר או נקבה; דברים יז טז
- לא יבקר בין טוב לרע ולא ימירו ואם ימור ימירו וקנה ודא ותמקורו יקנה קשר לא נאצל; ויקרא כז כ"ב

הגזרות הב"ח

א) ב"י שם הכלל מותרים ואי אחרת;
ב) שם במשה חזן מן הכלאים והטורה וכו' כל שמה אמו או ששטטה וכו' אפי' נשחטה אמו:
ג) ב"י ר"ש בן יהודה אמר קסבר לאו ספיאק הוא וכו' ומשור נמי:
ד) רש"י ד"ה אחד נטל וכו' וכלל ספיאח"י מ"ה שכנגד רש"י עשרה הטלאים שכנגד אותו שהכלב עמחן הסיד ואח"י מ"ה אסורין;
ה) ד"ה הכל נחלי וכו' נמצא ששטה עמחן אפי' אלא ל"י זו:

מוסף רש"י

האחין שחלקו לקרחות הן. וגל אמרין ויבקר לכל אחד חלק וישתו וירושא חנה חזרת בויב, נטל אלא שמה חלק הכל לא היה שכו ויהי הכלים חלקים;
ה) וכו' לקוחות ומחזירין זה לזה ביוכל (ביצה לז: ובגיטין ב"ק ט:);
ו) אחד ביוכל למחילמו משום מלות יוכל והדר שקליה דמעטיקלא (גיטין כח:) ומחזירין וחולקין (רש"י נ"ב);
אף כאן פרט לכל השמות הללו. אפי"ג דבעל מוס נכנס לדיר להשטה, אלו אין נכנסין (חולין ק"ה). דכתיב, גבי קרינתו, כי משחתם בהם מוס בם. לא יטל נכס, דבין השחתה בין מוס פוטליט ביה, ותנא דני ר' יעמאל כו' (חולין כג);
דבר ערוה. רובע וזרע, ועבודה זרה. נעזר, שהשחתה לבהמו (שם);
כ' השחית כל בשר, דבור המגול כתיב, ודור המגול צערה קלקלו דכתיבי (נחלאשן ו) ויקחו לנש נשים וגו', שהיו נוקטין לנשי רעיון ולכל בהמה ומה' (חולין שם. ובגיטין פנהדרין יז וי"ז כג);
פרט לטרפה שאינה עוברת. כגון שנחטבו רגליה

מעשר בהמה

ואודא רבי יוחנן לטעמיה. דלין צריה: **ולריני**. הנך תרתי דרבי

יוחנן: כהא א"ר יוחנן. דלין צריה ופטורין משום דמעשר בהמה איתקש לבגד דכתיבי (שמות כג) כדור צינד תמן לי כן מעשה וגו':

בבביר לך. שנוכל צרשותך: ואי **אשמעינן שדה**. הוה אמינא

בהיהא קאמר רבי יוחנן משום דלחומרא אזיל משום ספיאק אכל הכא דלקולא הוא יז דמיפטור ממעשר אי נמי לכתחלה דלגבי יוצל צעינן שתהא חזרת קרקע לתחלתה שהיתה ציחד אכל גבי מעשר ליכא למימר הכי: **וכן השותפין**. במסכת תמורה צפרק כל האסורין: אחד נטל עשרה טלאים ואחד **שעשה טלאים** (י) **וכלב**. עמחן אותן עשרה הטלאים שכנגד הכלב אסורין למזבח דאחד מהן היה חילופו של כלב והיה מחיר כלב ולא ידעינן הי ניהו: **שעס סבלב** התשעה שעס הכלב לית כהו איסורא: **אי דשוו כולוה לפדרי**. שכל כבש צבאותן תשעה יש לו חצר צבאותן העשרה שזוה כמותו ונמצא שהעשירי כנגד הכלב הכי נמי דש צריה ונטול אחד במחיר כלב ואכולו והשאר מותרין לגזיה: **הכא כמאי עסקין**. דכולוה אסירי יז כגון דלא שוו אהדדי שתשעה כבשים צבאותן עשרה שזין יותר מתשעה שעס ו אותו הכלב והכלב שזוה את העשירי ואותו משהו ששזין אותן תשעה יז שכנגדן יותר מתשעה שעמו דהשתא הוי מחיר כלב הוכך בכל התשעה שכנגדו בכל חד פורתא והעשירי יז כנגדו. והמורה גריס כגון דשזוה כל חד וחד ארבעה זוזי ופלגי יז חומשא וכלבא דשזוה זוזי דההוא זוזא שיך ואפי ככולוה ופירושא הכי דשזי כל חד וחד מאותן עשרה שכנגד הכלב ד' זוזי ופלגי חומשא דזוזא נמצא שכל העשרה שזין ארבעים וחד זוזי שעשרה חלאי חומשין עושין ה' חומשין דהיינו זוזא והכלב שזוה ה' זוזים נמצא שתשעה שעמו אפי' יא(ס) אלא נ"ו זוז ואיהו חמשא הרי ארבעין וחד השתא לא שוו אותן שעס הכלב אלא ד' זוזי כל חד יז ואותן שכנגדו שוו כל חד ד' זוזי ופלגא חומשא דזוזא נמצא שהכלב משהו את כולם ויכל אותן שכנגדו שיך חילוף הכלב אותו חלי

חומש שכל אחד שזוה יותר על ארבע זוז יז מחילוף שכנגד אותו זוז שהכלב שזוה יותר מארבע: **במתני' כל שמהא אמו**. צשעת לידה. וכל טעמא דמתניתין מפרש בגמרא: **והשנה קיים**. והעור קיים: **אין זה יפוס**. בגמרא [ע"צ] מפרש טעמא: **גמ' שור או כשב**. גבי שאר כל הקדשים כתיב: **נדמה**. שאמו רחל והוא דומה לעז: **כלאים**. מן התייס והרחל צא: **נאמר**. **פרט לכל השמות הללו**. כדפרישית כלל'אס ונדמה ויואל דופן ומחוסר זמן ויתוס אף במעשר הכי נמי והיינו טעמא דמתניתין ומה מעשר פרט לטרפה דכתיב זה (ויקרא מ) כל אשר יעבור פרט לטרפה שאינה עוברת דמהה שנחטבו רגליה מן הארכיוזה ולמעלה זו היא אחת מ"ח טריפות [חולין מב]: **הכל** דקמני במתניתין לאיתויי מאי: **מוקא**. שהפרישוהו להקריצו לעבודה זרה: **נעזר**. שעזר את הבהמה עזמה כגון שניסך לה צין קרניה: ותנא דידן. תנא דמתניתין דתנא הכל לאיתויי כל הני יז דמתניתין: **אי גמר**. מעשר תחת תחת מקדשים: **הני נמי לא**. דהא כולוה פסולי צקדשים דמינא בממורה צפרק כל האסורין (דף כח). מן הבהמה (ויקרא א) להוציא רובע וזרע וכגון שאין דבצר אלא עד אחד דלי שני עדים צח קטלא היא דכתיב ואת הבהמה מהרובע [שם כ] מן הבקר [שם א] להוציא את הנעזר מן האלף להוציא את המוקצה: ואי לא יליף. מקדשים הני אחריני מחוסר זמן ויתוס מנא ליה דלין מעשרין: **והני**. רובע וזרע וכלוה אינך רחמנא דביניה יז דלעשרי ואף עד גז דלא חזו להקריצה יאכלו בזמון לצעלים: **כל שמהם פוטל צו דצר ערוה ועבודה זרה פוסלין בו**. דהא אקשינאו רחמנא לעמוד דכתיב (ויקרא כג) כי משחתם בהם מוס כס: **עוממוס** פאנדרוגינוסעז **ספיאק הוא**. אי זכר אי נקבה הלכך ממנה נפשך מיעשרי ורבי שמעון סבר צריה צפני עזמה היא: **הני נמי לא**. יואל דופן ומחוסר זמן ויתוס:

פרק תשיעי בכורות

נו.

חז"ן מן הכבאים בו'. הוה מזי נמי למינתי נדמה דהא מפרש טעמא בגמרא משום דילפינן תחת תחת מקדשים אכל בכל מקוס דחשיב י(ט) (טרפה) רגיל לדלג נדמה כאילו הוא בכלל כלל'אס משום דדמי ליה קלמ: **פרט** לטרפה שאינה עוברת. דבהמה שנחטבו רגליה מן הארכיוזה ולמעלה היא יז מ"ח טרפות והתם בזמנות (דף ו) **מזריך** תלתא קראי צטרפה חד לטרפה ממעי אמו דלא היתה לה שעת הכושר וחד לטרפה ואחר כך הקדישה וחד להקדישה ואחר כך נטרפה ומן הארכיוזה ולמטה חשצינ ליה עוברת כיון דלניה יז (נטרפה י) **כל שמהם פוסל בו דבר ערוה ועבודה זרה פוסלין בו**. כולי עלמא אית להו הך דרשא אפי' מאן דממעט רוצע וזרעע מוקאש ונעזר ממן הבהמה וממנ הצקר צפ' כל האסורין (תמורה כח). כדפירשטי' (לעיל צפרק הלוקח בהמה):

זכר ודאי נקבה ודאית לא **טומטום** בו'. הך סוגיא דלא כרז מסדא וריש לקיש כדפרישית לעיל כסוף על אלו מומין (דף מב: ע'). צפרוס

ויוצא דופן ומחוסר זמן והיתום ואיזהו יתום כל שמתה אמה [או] שגשחטה ואח"כ ילדה ר' יהושע אומר אפי' נשחטה אמה והשלה קיים אין זה יתום: **גמ' מנא ה"מ דת"ר** ^י שור או כשב פרט לכלל'אס או עז ^י פרט לגדמה כי יולד פרט ^י ליוצא דופן והיה שבעת ימים פרט ^י למחוסר זמן תחת אמו פרט ^י ליתום רבי ישמעאל בנו של רבי יוחנן בן ברוקה אומר נאמר כאן ^י תחת השבט ונאמר להלן תחת אמו מה להלן פרט לכל השמות הללו אף כאן פרט לכל השמות הללו ומה כאן פרט לטרפה אף להלן פרט לטרפה הכל לאיתויי מאי לאיתויי הא דתנו רבנן הרובע והגרבע והמוקצה והנעבר והאתנן והמחזיר וטומטום ואנדרוגינום כולן נכנסין לדיר להתעשר ר"ש בן יהודה אומר משום ר"ש טומטום ואנדרוגינום אין נכנסין לדיר להתעשר ותנא דידן אי גמר תחת תחת מקדשים הני נמי לא ואי לא יליף הני מנא ליה לעולם גמיר והני רחמנא רבינוהו דכתיב ^י כי משחתם בהם מום במ לא ירצו לכם ^י ותאנא דבי רבי ישמעאל כל מקום שנאמר בו השחתה אינו אלא דבר ערוה ועבודה זרה דבר ערוה דכתיב ^י כי השחית כל בשר את דרכו על הארץ עבודה זרה דכתיב ^י פן תשחיתן ועשיתם לכם פסל תמונת כל פסל תבנית זכר או נקבה וכל שהמום פוסל בו דבר ערוה ועבודה זרה פוסלין בו וכל שאין המום פוסל בו אין דבר ערוה ועבודה זרה פוסלין בו והאי מעשר הואיל ולא פסיל ביה מומא דכתיב ^י לא יבקר בין טוב לרע ולא ימירנו דבר ערוה ועבודה זרה נמי לא פסיל ביה רובע וזרבע דבר ערוה מוקצה ונעבר עבודה זרה ואתנן דבר ערוה ומחזיר איתקש לאתנן טומטום ואנדרוגינום קסבר ספיאק הוא ר"ש בן יהודה אומר [כו'] קסבר ^י (י) ^י ספיאק הוא ^י מיעט רחמנא גבי קדשים זכר ודאי ונקבה ודאית ולא טומטום ואנדרוגינום מעשר נמי גמר תחת תחת מקדשים ת"ר הכל נכנסין לדיר להתעשר חז"ן מן הכלאים והטרפה דברי ר"א בר' יהודה איש כפר ברתותא שאמר משום ר' יהושע אמר ר"ע אני שמעתי הימנו אף יוצא דופן ומחוסר זמן ויתום ות"ק אי גמר תחת תחת מקדשים הני נמי לא ואי לא גמר בשלמא טרפה כל אשר יעבור תחת השבט כתיב ^י פרט לטרפה שאינה עוברת אלא כלל'אס מנא ליה לעולם גמר וביוצא דופן סבר

כלל'אס: **בכל הקדשים**: **תחת תחת** אמו: **מה לפנ**. בכל הקדשים: **פרט** לטרפה שחשיב ליה מוס אף במעשר הכי נמי והיינו טעמא דמתניתין ומה מעשר פרט לטרפה דכתיב זה (ויקרא מ) כל אשר יעבור פרט לטרפה שאינה עוברת דמהה שנחטבו רגליה מן הארכיוזה ולמעלה זו היא אחת מ"ח טריפות [חולין מב]: **הכל** דקמני במתניתין לאיתויי מאי: **מוקא**. שהפרישוהו להקריצו לעבודה זרה: **נעזר**. שעזר את הבהמה עזמה כגון שניסך לה צין קרניה: ותנא דידן. תנא דמתניתין דתנא הכל לאיתויי כל הני יז דמתניתין: **אי גמר**. מעשר תחת תחת מקדשים: **הני נמי לא**. דהא כולוה פסולי צקדשים דמינא בממורה צפרק כל האסורין (דף כח). מן הבהמה (ויקרא א) להוציא רובע וזרע וכגון שאין דבצר אלא עד אחד דלי שני עדים צח קטלא היא דכתיב ואת הבהמה מהרובע [שם כ] מן הבקר [שם א] להוציא את הנעזר מן האלף להוציא את המוקצה: ואי לא יליף. מקדשים הני אחריני מחוסר זמן ויתוס מנא ליה דלין מעשרין: **והני**. רובע וזרע וכלוה אינך רחמנא דביניה יז דלעשרי ואף עד גז דלא חזו להקריצה יאכלו בזמון לצעלים: **כל שמהם פוטל צו דצר ערוה ועבודה זרה פוסלין בו**. דהא אקשינאו רחמנא לעמוד דכתיב (ויקרא כג) כי משחתם בהם מוס כס: **עוממוס** פאנדרוגינוסעז **ספיאק הוא**. אי זכר אי נקבה הלכך ממנה נפשך מיעשרי ורבי שמעון סבר צריה צפני עזמה היא: **הני נמי לא**. יואל דופן ומחוסר זמן ויתוס:

מנן הארכיוזה ולמעלה. דאיה חיה, אי נמי שאינה עוברת צביראות (תמורה כס. וס"ח שם) ומינה יליף שאר טריפות (חולין קל"ז) משום דלין לה חיות לא חשיב לה עוברת, והאי קרא כתיב במעשר וגמירין שאר קריבט מיינה מגיירה שזי, נאמר תחת תחת אמו ונאמר להלן תחת השעט כו' (מנחות ו).

עין משפט

נר מצוה

כר א מ"י פי"א מהלכות שמטה ויזבל הלכה יט וע"ש:

כה ב מ"י פי"ד מהלכות אסורי מצות הלכ יז:
כו ב מ"י פי"ו מהלכות נכורות הלכה יד סג עשין ר"כ:

כז ד מ"י פי"ג מהלכות אסורי מצות הלכה ד:
כח ה מ"י שם הלכה ה:
כט ו ז מ"י שם הלכה ד:

שיטה מקובצת

א) ואי אמרת אות מ' נמחק:
ב) מן הכלאים והטריפה:
ג) הוא ומיעט רחמנא:
ד) הוא דליפטור ממעשר:
ה) כגון נמחק:
ו) שבתוך העשרה:
ז) ח"י אותו נמחק:
ח) תשעה שכנגדו יותר:
ט) והעשירי כולו כנגדו:
י) ופלגי רחומשא:
יא) אין שוין אלא:
יב) עד חד וחד ואותן:
יג) וזו הוי מחולף:
יד) וזני דמתעשרין הסיד ותי' דמתני' נמחק:
טו) רבינוהו דלעשרינהו:
טז) ואנדרוגינוס קסבר:
יז) הוי אחד מ"ח:
יח) דאיהנא אלא בעלת מוס בעלמא:

רבינו גרשום

ואודא ר' יוחנן לטעמיה. דלית ליה בריה ומשום הכי מחזירין זה לזה ביובל דאין אומריין זהו חלקו המגיעו: אף שז"ך וצאנך בבביר לך. שיהא חלקך ואין בריה. אבל שדה של ירושה דלאו מכר הוא אימא לא ליהדר: ואי אשמעינן שדה. ירושה דמחזירין זה לזה דכלקחות הן היינו חומרא. אבל הכא גבי מעשר בהמה אי משינן לה כלקחות היינו קלא דפטורי מעשר אימא לא: אי נמי אי אשמעינן בשדה. דכלקחות הן ומחזירין משום דכתחילה כלומר דההא כי מחזירין שיך כל חד וחד לדחבריה כבתחילה. כמעיקרא קודם חלוקה ומקיימי קרא דכתיב תשובו איש לאחותו חילכך קאמר אין בריה כי חיכי דמחזירין אבל הכא מעשר בהמה דלית ביה דין חזרה ביובל אימא ליהוי בריה קמ"ל דלא: שכנגד הכלב אסורין. כל העשרה דלא ידעינן הי ניהו חז מחזיר כלב חלופו. אי דשוו כוליה עשרה כהדרי כל חד וחד שזוה כמו הכלב הכי נמי דאמרינן ליבדר חד כנגד הכלב: דהאי משהו שיך בבבולה י', וליכא בריה חלקך שכנגד הכלב כולן אסורין להקריבה: כל שמהה אמו. כשנולד זה או נשחטה שזו פירש למיתה וזה לחיים: והשלה קיים. העור שלה שיכול אדם לכורכו ביעור אמו ולחממו בו אין זה יתום: שור או כשב. שיהא מיוחד שור או כשב פרט לכלל'אס: ומה כאן במעשר פרט לטרפה (שבגלוי) דכתיב כל אשר יעבור פרט לטרפה שאינה עוברת אף להלן בקדשים פרט לטרפה: טומטום אין נכנס, דקסבר בדריה היא: ואי לא גמר. הנך גופייהו דמעט דכתיב בתך קרא: קסבר ספיאק הוא. וממה נפשך אי זכר הוא אי נקבה היא חייב במעשר: ביוצא דופן